

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 25 februari 1918 kl. 4 e. m.

*Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1,
i anledning av väckt motion angående skrivelse till Ko-
nungen med begäran om utredning i fråga om åväga-
bringande av varaktig fred och garantierna för en sådan.*

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 8, har herr *Gullberg* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Hans Maj:t Konungen måtte begära, att det täcktes Honom låta verkställa en utredning av frågan om varaktig fred och garantierna för en sådan och för riksdagen framlägga de förslag, som denna utredning kan giva anledning till.

Motionen.

I avseende på motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Strävandet efter samförstånd mellan folken är ovedersägligen en statsmakterna synnerligen värdig uppgift. Med all rätt uttalar motionären också, att den, som vill fred, måste rusta för freden.

Utskottet.

Det spörsmål, som i förevarande motion avhandlas, torde emellertid såsom särskilt de sista årens erfarenhet ådagalagt, vara mycket komplicerat och svårlöst. De tidigare rekommenderade garantierna för en varaktig fred, neutralitetsförklaring, avvapning o. s. v. stå numera med rätta ganska lågt i kurs. Nya vägar måste uppenbarligen beträdas, om det skall lyckas att komma den varaktiga freden närmare.

Motionären synes också erkänna detta. Emellertid kan utskottet icke finna, att i nu förevarande motion någon väg anvisats, som kan tänkas leda till ett varaktigt fredstillstånd eller ens nämnvärt medverka till bevarande av fred.

Mot de av motionären anbefallda fredsgarantierna vill utskottet till en början anmärka, att de hava avseende allenast på förhindrande av fredsbrott från *svensk* sida, men avse icke att skapa några garantier för att krig ändock icke uppstår. Någon säkerhet för att Sverige icke anfallas med krig lämna nämnda garantier således alls icke.

De åtgärder motionären föreslagit till förhindrande av att Sverige börjar anfallskrig torde icke kunna betecknas såsom effektiva och synas icke heller i övrigt väl avvägda. Vad angår den föreslagna förändringen av § 13 regeringsformen torde därmed icke någon ytterligare fredsgaranti vinnas. Det lärer nämligen icke kunna förutsättas, att konungamaktens innehavare skulle i strid mot folkets vilja bryta freden, då han ju för krigets förande icke skulle kunna undvara stödet av dess representation. Vidkommande utrikesärendenas kontrollerande och diplomatiens ställande under riksdagens granskning må erinras, att riksdagen icke saknar en viss befogenhet i berörda hänseenden. Vad slutligen beträffar motionärens förslag om att i händelse av krig exproprieras all privat förmögenhet över 100,000 kronor, vill utskottet inskänka sig till att framhålla, att riksdagens beskattningsrätt torde göra bestämmelser av den art motionären ifrågasatt onödiga, att genom förverkligandet av motionärens förslag landets näringsliv i händelse av krig sannolikt komme att lamslås och stora skaror arbetare ställas utan förvärvsmöjligheter samt slutligen att den garanti för fredens bevarande, som må ligga i de föreslagna expropriationsbestämmelserna, uppväges av den fara för fredsbrott, en dylik expropriationsrätt under särskilda förhållanden kan tänkas medföra.

Utskottet kan såsom av det anförda framgår icke ansluta sig till de i förevarande motion gjorda förslag. Därmed har dock utskottet givetvis icke velat ställa sig avvisande mot de strävanden, som avse att åstadkomma fred och samförstånd mellan folken. Då det emellertid lärer kunna förväntas, att Sveriges regering icke skall underlåta att opåmint tillvarataga och utnyttja de möjligheter, som i sådant avseende må förefinnas, anser sig utskottet böra hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 25 februari 1918.

På utskottets vägnar:

TH. BORELL.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Borell, Bergman, Hulting, Schyller, Oscar Olsson, Lillienau* och *Pettersson*.

Reservation

dels av herr *Oscar Olsson*,

dels av herrar *Bergman* och *Pettersson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

»I likhet med motionären anser utskottet det viktigare än någonsin att allt göres för att stärka utsiktorna för en varaktig fred. De två av motionären först anförda garantierna torde vara ägnade att verka i denna riktning. Likaledes anser utskottet det vara av vikt att avlägsna sådana ekonomiska privatintressen, som kunna framkalla eller förlänga krigstillstånd. Angående bästa sättet härför kunna meningarna vara delade, och enligt vårt förmenande är en fortsättning på den väg, som redan i fredstid beträffats med en starkt stegrad progression i beskattningen av det större kapitalet, under krigstid ytterligare kraftigt skärpt, bättre överensstämmande med samhällets lugna utveckling än en sådan plötslig statsexpropriation, som motionären föreslår, med en godtycklig gräns vid 100,000 kronor, vilket torde komma att verka som ett ganska tveeggat svärd och under vissa omständigheter kunna till och med motverka det åsyftade ändamålet. I de nu krigförande länderna har krigsbeskattningen visat sig kunna kringskära storkapitalet till den grad, att stundom enligt uppgift ända till hälften av inkomst och egendom i verkligheten kunnat indragas till det allmänna. Visserligen har det oaktat freden icke framtvingits, sedan krigslavinen nu en gång kommit i rullning; tvärtom ha dessa medel bidragit till krigstillståndets fortsättande, men det torde kunna antagas, att, om detta kapitals innehavare före kriget kunnat ana så vittgående ekonomiska följder, de sannolikt skulle varit högst angelägna att söka undvika ett krigiskt avgörande av den politiska konflikten.

En betydelsefull härmed sammanhängande fråga är å andra sidan den, huru man skall kunna förhindra den beräkning på krigsvinster, som för vissa affärer hittills med nödvändighet följt med ett krig och säkerligen även bidragit till dess provokation. Förutom genom en synnerligen kraftigt verkande krigsvinstbeskattning torde kunna ifrågasättas, om ej detta önskemål i väsentlig grad främjades, därest tillverkning av vapen och krigs-

utensilier omhändertoges av staten och icke finge bli en privat inkomstkälla. Äganderätten till de råmaterialier, varav denna tillverkning är beroende, kan ju även härvid spela en betydande roll, vilken vad inländska förhållanden beträffar kan motvägas av vissa bestämmelser om statens förfoganderätt i händelse av krigstillstånd, men svårare är givetvis frågan om den internationella handeln med dylika råvaror. Samma synpunkter kunna i större eller mindre grad göras gällande beträffande varor och materialier, som äro nödvändiga för härars underhåll. Dessa problem äro lika viktiga som svårlösta.

Sådana såväl som andra av motionären icke berörda synpunkter och framför allt givetvis det för hela frågan grundväsentliga problemet om skiljedomstraktatväsendets fastare utbyggnad torde böra tagas i betraktande vid en utredning. Då frågan visserligen äger vittgående internationell innebörd men å andra sidan dess hänskjutande till allmän internationell utredning skulle göra apparaten för tungrodd och långsamt verkande samt dessutom måhända icke vara ägnad att tillräckligt framhäva de synpunkter, som för oss skandinaviska folk äro de viktigaste, och då frågan just för dessa folk är i alldeles särskild grad aktuell, samt enär slutligen utan tvivel en närmare sammanslutning av de nordiska nationerna torde i och för sig innebära en icke föraktlig garanti för fredens upprätthållande, hemställer utskottet,

att första kammaren måtte för sin del i så måtto bifalla motionärens framställning, att den för sin del ville uttala sig för en i samråd med de övriga skandinaviska staterna företagen utredning angående vad som närmast bör åtgöras för stärkande av garantierna för varaktig fred.»